

Posudek na diplomovou práci

Ján Bakyta
Osthoffov zákon a krátenie dlhých vokálov v gréčtině
FF UK Praha, září 2007

Osthoffův zákon, týkající se kráčení dlouhých vokálů před sonorou (nebo *j, w*) + konsonantem, byl formulován r. 1881. Od té doby byl v různých svých částech – jak přesvědčivě ukazuje JB v úvodu své diplomové práce – podrobován kritice různých badatelů, a to zejm. v souvislosti s přijímáním laryngální teorie a akcento-ablautových paradigmat; nicméně nové uspokojivé řešení nebylo dosud nalezeno. Proto si vzal JB za úkol zmapovat okruh jevů, v nichž se působnost zákona projevuje, zhodnotit stanoviska jednotlivých badatelů a pokusit se vysvětlit existenci krátkých samohlásek v daných sekvencích jiným, uspokojivějším způsobem než pomocí Osthoffova zákona. Ačkoliv takový úkol přesahuje požadavky kladené na diplomovou práci, JB se svého úkolu zhostil obdivuhodným způsobem.

JB postupně zkoumá jednotlivé jazykové jevy, v nichž se působení Osthoffova zákona postuluje. Kromě kratičké noticky, jejímž předmětem je zájmeno $\alpha\acute{\upsilon}\tau\eta$ a která tudíž poněkud vybočuje z okruhu ostatních zkoumaných jevů, se vesměs jedná o morfologické útvary. Pět z nich se týká krátkých diftongů ve jmenné flexi (dle Osthoffovy teorie tyto diftongy vznikly kráčením dlouhých diftongů před konsonantem) a tři se vztahují ke krátkým monoftongům ve slovesné flexi (podle Osthoffa vzniklým kráčením dlouhých vokálů), i když „participia“ bychom vlastně měli počítat k jmenné flexi. Práce tedy obsahuje tato témata: (1) substantiva s kmenem zakončeným na „dlouhý diftong“, (2) ak. pl. *ā-kmenů*, (3) ak. pl. *i-* a *u-*kmenů, (4) ie. instr. pl. a řecký dat., (5) dat. pl. *ā-kmenů*, (6) *nt*-kmenová participia, (7) 3. os. pl. akt., (8) slovesné tvary s DS kořene. Zpracování každého tématu představuje zcela samostatnou a uzavřenou kapitolu a po dopracování by si alespoň některé z nich zasloužilo publikování v odborném periodiku.

JB dokáže problém „vyhmátnout“ a přesně definovat. Při analýze postupuje metodicky, klade si smysluplné otázky, konfrontuje řešení jednotlivých badatelů a zasvěceně s nimi polemizuje, dokáže přiznat i neřešitelnost problému. Jeho rekonstrukce jsou odvážné a boří dosavadní více či méně obecně přijímané hypotézy, ale jeho argumentace je logická a velmi dobře podložená jak sekundární literaturou, tak i primárními doklady. Někdy je snad až příliš kritický a navrhané rekonstrukce mohou vzbuzovat dojem *ad hoc* (jaké důvody vedly autora k interpretaci *m* jako *m̄* v sekvenci „-/*VHm*/(-), či konkrétněji *[Vh₂m̄]*“ – s. 20?). Operování s „jazykovým citem uživatelů řečtiny“ (s. 73 i dále) nepovažuji za adekvátní. K diplomandovým přednostem patří velmi dobrá kombinační schopnost.

Také formální stránku práce zvládl JB výborně, ačkoli psaní záznamů fonetických změn je po typografické stránce značně obtížné; důsledně odděluje fonologické a fonetické zápisy. Práce je prakticky bez překlepů, citace sekundární literatury jsou přesné. Jeho formulace jsou dobře srozumitelné, někdy možná ironické (s. 63 „na což nepřišla laryngalistika“), ale v únosné míře. Některé kapitoly jsou příliš dlouhé a bylo by ku prospěchu věci, kdyby diplomand pracoval s jejich hierarchickým členěním; i když je třeba přiznat, že on sám se ve svém výkladu neztrácí a neochvějně sleduje jeho základní linii.

Bakytův text je nabit informacemi, a proto se zastavím jen u některých záležitostí:

1) Hned v úvodu bych se chtěla postavit proti Bakytovu (s. 1) zpochybňování obecně přijímanému názoru, že řecký vokalismus věrně odráží indoevropský stav. Nikdo samozřejmě nepopírá, že v průběhu vývoje řeckého jazyka v antice došlo ve vokalickém systému řečtiny k rozsáhlým změnám, avšak je zřejmé, že badatelé tu mají na mysli srovnání ie. stavu se stavem nejstaršího období řeckého jazyka.

2) Proč se předpokládá realizace ak. pl. \bar{a} -kmenů jako *[-ah₂ns], a nikoli *[-ah₂ns]? (s. 43)

3) Typ proporční analogie mezi *ak. sg.* a *ak. pl.* je logický a běžný (s. 45, bod a); objevuje se ale nově navrhovaný typ *nom.pl. : ak. pl. = nom.pl. : ak. pl. x* (s. 46, bod b) i v jiných, starších rekonstrukcích?

A několik drobností:

(1) Proč se diplomand domnívá, že by *g^we(w)- nemohlo být napodobením hlasu hovězího dobytka (cf. fr. *meugler*)?

(2) Vzhledem k hojně citaci Stangova zákona je k uvedené literatuře možno připojit i Ch. S. Stang, *Indo-Européen *g^wōm, *(i)jēm*, FS Kurylowicz (Taszycki, ed.), 1965, 292-296.

Při zpracovávání diplomového úkolu pracoval JB naprosto samostatně, osvědčil široký rozhled a výbornou orientaci i v širších kontextech vážících se ke zkoumané problematice i potřebnou znalost starých jazyků. Prokázal velmi dobrou teoretickou průpravu, kvalitní znalost cizojazyčné literatury, samostatnost úsudku a velkou dávku kritičnosti.

Podle mého názoru stojí za ocenění, že se JB podařilo spojit v rámci svého výkladu postoje a názory indoeuropeistické s postoji a názory grécistickými. Přiznejme, že současní grécisté ve svých příručkách často vycházejí až z předřeckého stavu (Morani, Jurewicz, Wathélet) a předchozí jazyková stadia berou v úvahu jen *ad hoc*, ne vůbec ne. Naopak někteří indoeuropeisté (Beekes) odkazují na řečtinu jen v omezené míře, nerespektují vývoj ve vlastní řečtině a její nářeční rozrůzněnosti si všímají jen sporadicky.

Vzhledem ke všem uvedeným skutečnostem považuji diplomovou práci Jána Bakyty za velmi dobrý podklad k obhajobě.

V Praze dne 11. září 2007

PhDr. Dagmar Muchnová, CSc.